THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
אידישע ווארט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 — Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די איבערקערעניש אין רומעניע

די סענסאציאנעלע איבערקערעניש אין רומעניע, וואס האט ארויפגעזעצט דעם פארטריבענעם געוועזענעם קרוין-פרינץ קאראל אויפ'ן טראן וואס איז געווען פארנומען פון זיין יונגן זון, איז געקומען גאנץ אומדערווארטעט פאר דער אויסערלאכער וועלט. אין רומעניע גופא איז דאס קאנטיק דערווארטעט געווארן, און די רעגירונג פון פרעמיער מאניו אליין האט גוט צוגעגרייט דעם באדן פאר דעם צוריקקער און האט קאנטיק אליין איינגעלאדן קאראלן צו קומען און צו פארנעמען דעם טראן.

יוליוס מאניו און די אנדערע פויערים פארטיי פירער האבן נאך פריער, איידער זיי זיינען אריין אין מאכט, פראבירט זיך צו אריענטירן אויף קאראלן. דאן האבן זיי נאך געהאט ווייניק האפענונגען צו דערגרייכן די מאכט אויף א פרידלאכן אופן, און זיי האבן זיך געוואלט באנוצן מיט קאראלן ווי מיט א פאן, דורך וועלכער זיי האבן געהאפט צו געווינען די סימפאטיעס פון גרעסערע טיילן פונ'ם רומענישן פאלק, און אפשר אויך פון דער ארמיי.

מאניו און זיין פארטיי האבן אבער צום סוף געקראגן די מאכט פון די הענט פון דער רעגענץ. זיי האבן געמוזט שווערן געטרייהייט צום יונגן קעניג און צו דער רעגענץ, און מאניו האט פארגעסן זיינען סימפאטיעס צו קאראלן און האט צוגעזאגט אפצוהיטן דעם פאליטישן סטאטוס פון לאנד, ווי ער איז געווען.

אבער די באציאונגען צווישן דער רעגענץ און פרעמיער מאניוס רעגירונג זיינען ניט געווען קיין איבעריקס גליקלאכע. אינטריגעס אין די קרייזן פון דעם קעניגלאכן הויף גופא האבן די לאגע פאר דער רעגירונג נאך מער קאמפליצירט. די רעגירונג האט דערפאר אפנים באשלאסן צו מאכן א סוף צו די דאזיקע רייבונגען און אינטריגעס, און האט צוגעגרייט דעם באדן פאר דער איבערקערעניש, — כאטש פרעמיער מאניו האט גאנץ גוט געוואוסט, אז ער וועט מיט קאראלס קרוינונג מוזן צוריקציען זיך דערוויייל פון פרעמיערשאפט, ווייל ער האט פריער צוגעזאגט ניט צו דערלאזן קאראלס צוריקקער.

ווען קאראל איז געקומען צו פליען פרייטאג קיין בוקארעסט פון גלות, האט ער געפונען דעם טראן ווארטנדיק אויף אים. פרעמיער מאניו איז געווען איינער פון די ערשטע צו קומען און באגריסן אים, און צוזאגן אים צו רעזיגנירן, כדי צו פארלייכטערן דערמיט קאראלס אויפשטייג אויפ'ן טראן. דער פארלאמענט האט כמעט איינשטימיק באשלאסן צו פראקלאמירן קאראלן פאר קעניג, — דעם זעלבן קאראלן, וועמען דער פארלאמענט האט באשלאסן ערשט מיט פינף יאר צוריק צו פארטרייבן אין גלות, פארבאטנדיק אים צו קומען ווען צוריק קיין רומעניע.

א סך פון די דעפוטאטן וואס האבן איצט "מיט ענטוזיאזם" געשטימט פאר קאראלן, האבן אים מיט פינף יאר צוריק ערשט פארדאמט און פארטריבן פון לאנד. דאן איז געווען בראטיאנו אין מאכט, און זיי האבן געפאלגט זיינע באפעלן, און היינט איז א נייע רעגירונג אין מאכט, און זיי האבן מיט זייער ענטוזיאזם אויסגעקויפט זייערע אלטע חטאים, פאר וועלכע זיי וואלטן איצט געקאנט באשטראפט ווערן.

דער איינציקער אויסנאם איז פארבליבן בראטיאנו אליין. ער האט אפילו איצט געוואגט צו זיין דער איינציקער צו שטימען קעגן קאראלן. דאס איז אדער אמת'ע מוט, אדער די מוט פון פארצווייפלונג : פאר אים איז קאראלס צוריקקער זייער א שווערער קלאפ.

עס איז געווען בראטיאנו, וועלכער האט אינטריגירט קעגן קאראלן, — זיכער ניט אזוי פאר'ן טובה פון לאנד, ווי צוליב פערזענלאכע סבות : ער איז שלעכט אנגעגאנגען מיט קאראלן, און בראטיאנו האט געפילט, אז אזוי שנעל ווי קאראל שטייגט ארויף אויפ'ן טראן, וועט נעמען א סוף צו זיין מאכט. ער איז דערפאר פארלאפן דעם וועג און האט געצוואונגען דעם קראנקן קעניג פערדינאנד און דעם פארלאמענט צו פארטרייבן קאראלן פון לאנד און פארבאטן זיין צוריקקער, בלויז פאר אזא "קלייניקייט" ווי פירן א לינקע ליבע, — א זאך וואס מען פארשווייגט און מען דערשטיקט געוויינלאך, ווען דאס האט צו טאן מיט קעניגן און פרינצן . . .

דערפאר טאקע האט מאניו געוואלט אויסנוצן קאראלס נאמען, אין זיין דאמאלסטדיקן קאמף קעגן בראטיאנו. און איצט, מיט קאראלס צוריקקער, ווערט דער וועג פאר די בראטיאנוס צוריק צו דער מאכט זייער א שווערער, אפשר אן אוממעגלאכער, — און דאס האט ווארשיינלאך מאניו טאקע אויך געהאט אין זינען איינלאדנדיק קאראלן צוריק, ווייל בראטיאנו האט ניט אויפגעהערט צו אינטריגירן קעגן דער פויערים רעגירונג און האט געזוכט שטיצע אין דער ארמיי. מאניו האט אפשר געוואלט האבן קאראלן אויפ'ן טראן צו פארמיידן א מיליטערישע דיקטאטור אנגעפירט פון בראטיאנו.

דערוויייל איז א ציטוויייליקע רעגירונג פארמירט געווארן אונטער מיראנעסקו, וואס איז ניט קיין באזונדערס פראמינענטע פאליטישע פיגור. עס ווערט אבער פארשטאנען, אז א פערמאנענטע רעגירונג וועט פארמירט ווערן באלד אונטער פראפעסאר יארגא, איינער פון מאניוס וויכטיקסטע מיניסטארן און קאראלס געוועזענער לערער און שטענדיקער פריינט. און מאניו וועט איינגעשלאסן ווערן אינ'ם קאבינעט. די רעגירונג וועט אזוי פאקטיש פארבלייבן די זעלבע, און מאניו וועט בלויז שטיין א קורצע צייט אן א זייט, כדי ער זאל ניט דארפן טראגן די אפיציעלע אחריות פאר דער איבערקערעניש.

* * * * *

פאר אונז איז נאטירלאך פון גרעסטן אינטערעס די פראגע, ווי אזוי וועט זיך די איבערקערעניש אפרופן אויף דער לאגע פון די אידן אין רומעניע.

לידער זיינען אין דער הינזיכט דא ווייניק האפענונגען אויף וועלכע ס'איז באדייטנדיקע פארבעסערונגען. אלע רומענישע פאליטיקער, אפשר אן אויסנאם, זיינען קלענערע אדער גרעסערע אנטיסעמיטן. דער נייער קעניג אליין, ווערט באהויפטעט, איז ניט פריינטלאך צו אידן. עס איז בלויז א פראגע אין וואסער מאס דער אדער יענער איז אנטיסעמיטיש.

אויב מיר וויסן ווייניק וועגן מיראנעסקוס באציאונג צו אידן, ווייסן מיר אבער, אז דער ווארשיינלאכסטער צוקונפטיקער פרעמיער פון לאנד, פראפעסאר יארגא, איז אמאל געווען אן אויסגעשפראכענער אנטיסעמיט. לעצטנס איז ער געווארן א בעל-תשובה און באקעמפט דעם קוזיסטישן אנטיסעמיטיזם, אבער קיין אידן-פריינט איז ער ניט. זיין תשובה באזירט זיך ניכער אויף פאליטישע טעמים.

אלץ וואס מען קאן דערוויייל דערווארטן איז, אז די נייע רעגירונג, וועלכע וועט זיך איצט פילן א סך פעסטער אויפ'ן ביינקל און וועט ניט אזוי מורא האבן פאר אינטריגעס, וועט קאנען אננעמען שטרענגערע מיטלען קעגן די אפענע אויסברוכן, די אזוי גערופענע "עקסצעסן" קעגן די אידן. די רעגירונג, גלויבן מיר, איז פאראינטערעסירט אין האלטן ארדענונג אין לאנד, ווייל זי נויטיקט זיך אין אויסלענדישע סימפאטיעס און קרעדיטן. און אויב זי האט ביז איצט געדולדעט די אנטיסעמיטישע עקסצעסן, איז דאס געווען בלויז דערפאר, ווייל זי האט זיך ניט געפילט באזונדערס פעסט אין זאטל און האט מורא געהאט אירע קעגנער זאלן זי ניט שטעמפלען פאר א אידן פריינטלאכער רעגירונג, וואס איז אינ'ם דורכגעפרעסענעם פונ'ם אנטיסעמיטיזם לאנד זייער א גרויסער חסרון . . .

דערפאר אליין וועלן שוין די רומענישע אידן אפשר זיין צופרידן מיט דער איבערקערעניש. עס איז אבער גאנץ זיכער, אז דער קאמף פאר זייערע רעכט וועלן זיי אויך אויף ווייטער דארפן אנפירן ניט ווייניקער ווי ביז איצט.

פארוואס ענגלאנד איז אנטשלאסן ניט צו פארעפנטלאכן די מאק-מאהאן-הוסיין קארעספאנדענץ

(א בריוו פון לאנדאן)
פון א. פוניאנסקי (לאנדאן)

איין קאבינעט נאך דעם אנדערן וועלכע האבן אנגעפירט מיט דער רעגירונג אין ענגלאנד זינט נאך דער מלחמה, האבן זיך אלע ווי איינער קאטעגאריש אפגעזאגט צו פארעפנטלאכן די קארעספאנדענץ צווישן סער ארטור מאק-מאהאן, דער אויבער קאמיסאר אין מצרים אין דער צייט פון דער מלחמה, און הוסיין, דעם אויבער קאמיסאר אין מצרים אין דער צייט איצט אלס עקס-קעניג פארשיקט אויף דעם אינזל פון ציפרוס (קפריסין). פולשטענדיק אומאפהענגיק פון די פאליטישע אריענטירונגען פון די פארשיידענע קאבינעטן, ליבעראלע, קאנסערוואטיווע און איצט אויך ארבעטער — אלע ווידערשטייען ענערגיש דעם שוין פיל מאל איבערגע'חזר'טן פארלאנג פון פיל מיטגלידער פון פארלאמענט, אז די קארעספאנדענץ זאל פארעפנטלאכט ווערן. ערשט מיט א קורצער צייט צוריק האט זיך ארום דעם ענין ווידער אנטוויקלט א שטארקע דעבאטע אין ענגלישן פארלאמענט אין וועלכער פיל מיטגלידער פון דער ארבעטער פארטיי גופא האבן זייער שטארק קריטיקירט זייער ארבעטער רעגירונג פארוואס זי זאגט זיך אפ צו פארעפנטלאכן די קארעספאנדענץ.

ווי באקאנט בויען די ארץ-ישראל'דיקע אראבער אויף דער קארעספאנדענץ זייערע טענות. אז בשעת דער מלחמה איז ארץ-ישראל זיי צוגעזאגט געווארן און אז די באלפור דעקלאראציע איז דעריבער לכתחילה געווארן געגעבן אן שום ממשות'דיקן יסוד. די אראבער באשטייען אויף זייער טענה אז אין דער צייט פון דער מלחמה האט ענגלאנד זיי צוגעזאגט, אויב זיי וועלן אריבערגיין פון דעם טערקישן צד צו דעם ענגלישן, א זעלבסטשטענדיקע אראבישע אימפעריע וועלכע זאל איינשליסן כמעט די גאנצע אראבישע האלב-אינזל, פון תימן ביז דער טערקישער גרעניץ און פון ביירוט ביז באצרא. דער צוזאג איז, לויט די טענות פון די אראבער, אין דער מאק-מאהאן-הוסיין קארעספאנדענץ און זיי האלטן צוליב דעם, אז ארץ-ישראל דארף דעריבער ווערן א זעלבסטשטענדיקע מלוכה צוגלייך מיט עבר הירדן און מעסאפאטאמיע, אדער ווי דאס לאנד הייסט פון נאך דער מלחמה אן — איראק.

שוין אין 1921 האט טשוירטשיל, וועלכער איז דאמאלסט געווען קאלאניאל מיניסטער, דערקלערט אין פארלאמענט, אז "דאס וואס איז צוגעזאגט געווארן צום שעריף הוסיין האט קיין שום שייכות ניט צו ארץ-ישראל" און האט דעריבער מיט די ארץ-ישראל'דיקע אראבער גאר ניט צו טאן. דאס זעלבע דערקלערן אלע זיינע נאכפאלגער אויפ'ן אמט פון קאלאניאל מיניסטער און דאך פארהאלטן זיי אלע צו פארעפנטלאכן די קארעספאנדענץ. די עקשנות מצד דער רעגירונג ווארפט א שאטן אויפ'ן ציוניזם און אויף די צוזאגן וועלכע די בריטישע רעגירונג האט געגעבן די אידן. עס דערוועקט זיך א צווייפל צי האט טאקע די ענגלישע רעגירונג געהאנדלט ניט יושר'דיק כל פי ארץ-ישראל'דיקע אראבער, אפשר איז טאקע די מאק-מאהאן קארעספאנדענץ א סתירה צו דער באלפור דעקלאראציע. דער ספק דרינגט אריין אפילו אין די מחות פון די ציוניסטישע פריינט אין פארלאמענט. ערב א דעבאטע אין פארלאמענט וועגן דער לאגע אין ארץ-ישראל זיינען אזעלכע ספקות גאר ניט גוט פאר די ציוניסטן; און קענען פארקלענערן די צאל פון אונזערע פריינט און אנהייגער.

ווען מען שטעלט זיך אבער די פראגע צי זיינען טאקע אלע ענגלישע קאבינעטן געווען אזוי פריינטלאך געשטימט צום ציוניזם, און זיי ווילן אפילו דעם אמת ניט פארעפנטלאכן אבי חלילה די אידן ניט שאדן, ווען מיר קוקן זיך צו און זעען אז דער זעלבער טשוירטשיל, וועלכער האט ארויסגעגעבן דעם טרויעריק באקאנטן "ווייסן בוך" פון 1922 אין וועלכן ער פארוואסערט די באלפור דעקלאראציע און די בריטישע פארפליכטונגען צו די אידן אונטער דעם מאנדאט, פארהאלט צו פארעפנטלאכן די מאק-מאהאן קארעספאנדענץ, דאן שטעלט זיך במילא די פראגע צי האט ניט די בריטישע רעגירונג גאר אנדערע מאטיוון פארוואס די קארעספאנדענץ זאל ניט פארעפנטלאכט ווערן, און צי האט דאס איבערהויפט ניט צו טאן מיט דעם ציוניזם . . .

טיילן פון דער קארעספאנדענץ זיינען אין פארלויף פון די לעצטע צען יאר יא פארעפנטלאכט געווארן. ערשטנס באזיצן דאך די אראבער גופא א טייל פון דער קארעספאנדענץ און צווייטנס האבן אויך פיל ענגלענדער, וועלכע האבן אין דער צייט פון דער מלחמה פארהאנדלט מיט די אראבער, פארעפנטלאכט פארשיידענע שריפטן, וועלכע באציען זיך אויך אויף דער קארעספאנדענץ. אזוי, צום ביישפיל, געפינען מיר פארשיידענע רעפערענצן צום ענין אין דעם רעק פונ'ם באקאנטן קאל. לאורענס, "זיבן זיילן פון חכמה" און אין די מעמוארן פון דער פארשטארבענער פארשערן פון מזרח, מיס גערטרוד בעל, אויך וואלפגאנג פאן ווייזל און אנדערע האבן פארעפנטלאכט טיילן פון דער קארעספאנדענץ. ווען מען נעמט די אלע עקסטראקטן און ווען מען קוקט זיך צו זיי גענוי צו, דאן זעט מען איין, אז ענגלאנד האט נאך פיל אינטערעסן פארוואס זי וויל די קארעספאנדענץ ניט פארעפנטלאכן.

עס פאלט איינעם גלייך אויף, אז צו דעם שעריף פון מעקקא איז סיריע אויך צוגעזאגט געווארן אלס א טייל פון דער אראבישער אימפעריע און עס דערמאנט זיך אז ס'איז כמעט געקומען צוליב דעם צו א קאנפליקט צווישן ענגלאנד און פראנקרייך און אז אין יאר 1920 איז עמיר פייזל מיט כח פארטריבן געווארן פון דמשק. די פראגע וועקט זיך אויף צי קען אפשר ענגלאנד ניט פארעפנטלאכן די קארעספאנדענץ ווייל זי וויל זיך ניט איינרייסן מיט די פראנצויזן און צי זיינען דא ניט די ציוניסטן סתם דער שעיר לעזאזל . . .

"מיר נוצן אוים די געלעגנהייט — לעזט זיך אין בריף פון מאק-מאהאן צו שעריף הוסיין — אויסצודריקן צו אייער עמינענץ אונזער וואונש פאר דער אומאפהייניקייט פון די אראבישע לענדער און איר באפעלקערונג און אונזער הסכמה צו דער פראקלאמירונג פון אן אראבישן כאליפאט. מיר דערקלערן נאך אמאל, אז זיין מאיעסטעט דער קעניג פון גרויס-בריטאניע, האט ארויסגעדריקט זיין פרייד אז דער כאליפאט איז ווידער צוריקגעגעבן געווארן אין די הענט פון אן אמת'ן אראבער, אן אפשטאמלונג פון דעם פראפעטישן און געבענטשטן בוים". . . מיט איניקע מאנאטן שפעטער, אין אן אנדער בריוו פון מאק-מאהאן אין וועלכן אבער עס ווערט שוין וועגן א כאליפאט מער ניט גערעדט, ווערט דערמאנט א נייער טערמין "א פעדעראציע פון אראבישע לענדער" און עס פאלט הויפטזעכלאך אויף דער זאץ "אז מיט דער הילף פון ענגלאנד זאל געשאפן ווערן אזעלכע רעגירונגס פארמען וועלכע וועלן זיך ארויסווייזן צו זיין צום בעסטן נוצן פאר די פארשיידענע געביטן". אין נאך עטלאכע מאנאטן ארוים ווערט פלוצלונג אפגעשלאסן א געהיימע פארשטענדיקונג צווישן ענגלאנד און פראנקרייך אין וועלכן סיריע ווערט געגעבן פראנקרייך און איראק צו ענגלאנד. די פארשטענדיקונג איז באקאנט אלס דער פארטראג פון סייקס-פיקאט וועלכער האט דערוועקט די קלאגעלע אויפרעגונג פון דעם פרעזידענט פון די פאראייניקטע שטאטן, ווילסאן.

ס'איז כדאי צו באמערקן אז איידער דער סייקס פיקאט אפמאך איז צווישן פראנקרייך און ענגלאנד אפגעשלאסן געווארן האט זיך די קארעספאנדענץ מיט דעם שעריף הוסיין איבערגעריסן און איז טאקע קיינמאל ניט פארענדיקט געווארן; קיין שום אפמאך מיט די אראבער איז עד היום ניט געמאכט געווארן. אין דעם ערשטן טייל פון דער קארעספאנדענץ איז סיריע געווען איינגעשלאסן אין דעם צוזאג צו הוסיין פון אן אראבישער אימפעריע. די קארעספאנדענץ און די צוזאגן האט ענגלאנד אונטערגענומען ניט נאר אן דער הסכמה פון פראנקרייך נאר אפילו אן איר ווייסן. צו האבן פראנקרייך אין סיריע האט זיך ענגלאנד גאר ניט געוואלט און די שאפונג אן אראבישע אימפעריע איז געווען אן אויסגערעכנטער "צוג" כדי צו מאכן די פראנצויזישע באזעצונג פון סיריע אוממעגלאך. ס'איז גאנץ גוט באקאנט וועלכע איטריגעס זיינען אנגעגאנגען אין סיריע און לבנון דורך דער ענגלישער מיליטערישער אדמיניסטראציע באלד נאך דער מלחמה. ס'איז באקאנט ווי ווייט די ענגלישע מיליטערישע אדמיניסטראציע האט זיך באמיט מיט אלע כחות ארויפצוזעצן עמיר פייזל אלס קעניג פון סיריע בכדי ניט צו צולאזן די פראנצויזן. צום סוף זיינען אבער דאך די פאליטיקער פון ביידע לענדער געקומען צו א הסכם אלס רעזולטאט פון וועלכן פראנקרייך האט דאך באקומען דעם מאנדאט איבער סיריע און די אדמיניסטראציע פון דעם לבנון. ווען ס'איז אנטשטאנען אן ערנסטע געפאר פון א קאנפליקט מיט פראנקרייך, איז די מאק-מאהאן קארעספאנדענץ אריינגעזונקען אין די פארטעפעלן. ווען קעניג הוסיין איז באשטאנען אויף דער ענגלישער פארשפרעכונג פון א כאליפאט איז ער "על פי נס" געווארן אויס קעניג, נאכדעם ווי ער האט אפגעקאסט אין גאלד ממש, דער ענגלישער רעגירונג, איבער זעקס מיליאן פונט שטערלינג. כדי צו מקיים זיין זיינע זין, איז איינער באשטימט געווארן אלס קעניג פון איראק און דער צווייטער אין עבר הירדן. דערביי האבן ביידע באקומען גוט באצאלט. פלוצלונג האבן זיך אנגעפאנגען מלחמות צווישן פארשיידענע אראבישע שבטים, וועלכע האבן פריער געדארפט צוזאמען בילדן די אראבישע אימפעריע. אין דער מלחמה פון טורבאה צווישן קעניג הוסיין און סולטאן איבן-סאוד האט זיך ארויסגעוויזן, אז ביידע שבטים באקומען פאר זייערע מלחמות סובסידיעס פון ענגלאנד. איין שבט פון ענגלישן אויסערן-מיניסטעריום און דער צווייטער פון אינדיער אפיס. ביז דא ניט לאנג צוריק האבן זיך געצויגן די מלחמות צווישן די וואהאבים און קעניג פייזל. צוליב פראנצויזישע אינטערעסן אין סיריע און בריטישע אינטערעסן אין איראק האט זיך מסתמא ניט געלוינט צו שאפן א פאראייניקטע אראבישע אימפעריע. מיטלען זייטען אנגענומען געווארן, אז די שאפונג פון אזא אימפעריע זאל ווערן אוממעגלאך צוליב אינערלאכע מלחמות וועלכע זאלן זיך ציען אזוי לאנג ביז די מאק-מאהאן צוזאגן וועלן ווערן אלט און פארגעסן. דער צד שבדבר גופא — הוסיין, אן אלטער פארשיקטער אין ציפרוס קיין ווייניק דערמאנען אן דער קארעספאנדענץ און אן די צוזאגן וועלכע זיינען אין דער צייט פון דער מלחמה געמאכט געווארן צו אים.

נאך פופצן יאר, כמעט, גיין און אפפרישן דעם ענין איז פאר ענגלאנד אין איהע באציאונגען מיט פראנקרייך על-כל-פנים ניט פון פאזיטיוון אינטערעס. ניט איז ארץ-ישראל דערמאנט אין דער קארעספאנדענץ, און ניט צוליב ציוניזם איז ענגלאנד פאראינטערעסירט די קארעספאנדענץ ניט צו פארעפנטלאכן. "וויכטיקערע" מאטיוון ווי דער ציוניזם זיינען פארמישט אין דעם ענין. איי, וואס עס ווערט געשאפן א פאלשער איינדרוק? — דאס ווילן דאך טאקע די שונאי-ישראל וועלכע וועקן אויף פון צייט צו צייט די פראגע אין פארלאמענט. זאל דער עולם גלויבן אז צוליב א סתירה אין די צוזאגן צו די אידן און אראבער, זאגט זיך אפ די ענגלישע רעגירונג צו פארעפנטלאכן די קארעספאנדענץ צווישן גענעראל מאק-מאהאן און אויבער-שעריף הוסיין, זאל מען מיינען, אז די טענות פון די אראבער זיינען בארעכטיקט און אז, ווי די אראבישע דעלעגאציע האט שוין דערקלערט אין איר קאמוניקאט "די ענגלישע רעגירונג געפינט זיך אונטער דעם איינפלוס פון די ציוניסטן". . .

צען יאר בית-יתומים ארבעט

פון א. אסאווסקי

— 2 —

אימיצער האט אמאל געזאגט אויף אונז אידן, אז מיר זיינען פארטרעפלאכע אנפאנגער, אבער זייער שלעכטע ענדיקער".

פון מתן תורה ביז ציוניזם איז אונזער געשיכטע פול מיט באשטעטיקונגען פון דעם דאזיקן אמת.

כמעט יעדערער קאן ביי אונז אנפאנגען א שול, א חברה, א האספיטאל, א באר, אראפברייגען א רב, עס מאכט ניט אוים וואס עס איז, עס וועלן זיך שוין געפינען ענטוזיאסטן, וואס וועלן איינלייגן די וועלט, עס וועלן ניט פעלן קיין פרעזידענטן, אפיסערס, מאנער, פארטיידיקער, שרייער און מאכער ביז . . .

. . . ביז די שרייער וועט נימאוס ווערן דער שרייען, די פרעזידענט וועלן איבערגעזעטיקט ווערן מיט כבוד און . . . ווען עס קומט צו אויסהאלטן די שול, די אינסטיטוציע, די חברה אדער דעם רב, איז ניטא אויף וועמען זיך סומך זיין, אפטמאל איז ניטא אפילו צו וועמען צו רעדן.

ווייסנדיק אט דעם דאזיקן טראגישן פעלער אונזערן, האב איך שטארק מורא געהאט אויב דער גאנצער טאראראם ארום דעם בית-יתומים איז ניט פון דעם זעלבען סארט.

איך האב דארום געמוזט האבן מער צייט אום פעסטצושטעלן, ערשטנס, וועלכע זיינען עס די פאטענציעלע כחות וועלכע שטייען אונטער דער אידייע פון דעם בית-יתומים.; אויף ווי ווייט קאן מען זיך אויף זיי פארלאזן, — איצט ווען דער בית-יתומים איז שוין אויפגעבויט.

צווייטנס, איך פערזענלאך האב נאך ניט אפגעמאכט ביי זיך אז איך האב אין זיך זעלבסט אלע יענע כחות, געדולד, פעאיקייטן און קענטעניש צו קאנען דורכפירן דעם אנשטאלט דורך צוויי פייער פראבעס : די פראגע פון געלט, און די פראגע פון גייסט.

פאר מיר איז געווען קלאר אז אויב אידן האבן אויסגעבויט אן אנשטאלט מוזן זיי וועלן אז דער דאזיקער אנשטאלט זאל זיין אין זייער גייסט; אז ער זאל זיין א אידישער אנשטאלט. אז די קינדער וועלכע ווערן אין אים דערצויגן זאלן ארויסטראגן מיט זיך פון דארט א נאציאנאלן און גייסטיקן באגאזש וועלכער זאל זיין פאר זיי דער עמוד האש זייער גאנצן לעבנס וועג.

אבער מיר איז אויך ניט פרעמד געווען דער פאקט אז די פראקטישע באלעבאטים פונ'ם אנשטאלט זיינען געווען עלעמענטן וועלכע האלטן וויניק וואס פון אידעאלן מיט די אלע שמאכטערייען.

און אט פאר דעם עלעמענט האב איך זיך שטארק געשראקן. עס איז פאר מיר געווען זייער וויכטיק אויסצוגעפינען ווי ווייט, אדער ווי נאענט, איך וועל קאנען צוקומען צו זיי און זיי צו מיר. צו וועל איך אומשטאנד זיין צו קאארדענירן אלע יענע כחות וועלכע זיינען אבסאלוט נויטיק געווען אום דורכצופירן אלע יענע פלענער וועלכע איך האב געהאט אין זינען.

צוויי מענשן האב איך געקאנט, מיט וועמעס מיינונג איך האב זיך, שטארק גערעכנט און וועלכע האבן מיר געהאלפן צו פאסן מיין באשלוס.

פ. סימקין, דער ארויסגעבער פון "דאס אידישע ווארט" און דוד ספיוואק.

וועגן סימקינ'ען, וואלט שטארק כדאי זיין אמאל אנשרייבן א באזונדער קאפיטל, דען זיין ראל אין ווינipעגער געזעלשאפטלאכן לעבן איז ווייט ניט אפגעשאצט געווארן, און איך וויל האפן אז אימיצער וועט עס טאן אין יובילי בוך וועלכער דערשיינט קירצלאך. איך פערזענלאך האב אים אימער געהאלטן פאר א מענשן מיט א קאלטן, אבער פראקטישן מוח, וועלכער האט אימער ארויסגעוויזן א געזונטן חוש פאר דאס נוצלאכע און מעגלאכע, און גאנץ אפט איז מיר אויסגעקומען צו בעראטן זיך מיט אים איבער וויכטיקע געזעלשאפטלאכע פראגן.

און צו אים האב איך זיך אויף איצט געווענדעט, און אים דערציילט פון דעם פארשלאג וואס מען האט מיר געמאכט, און אויך פון מיינע ספקות און פלענער.

ניט פיל טראכטנדיק האט ער מיר געענטפערט : "מיין עצה איז, אז איר זאלט גארניט טראכטן, און גלייך אננעמען. איך בין זיכער אז איר וועט מאכן א דערפאלג פון דעם אנשטאלט. אייער מורא פאר די הויכע פענסטער איז גארניט מיט גארניט. איך קאן זיי בעסער פאר אייך. זיי זיינען מענשן אט ווי מיר. ניטא פאר זיי וואס צו שרעקן זיך. אי, די חובות, אויך א קלייניקייט, וועט איר ארבעטן שווערער. פארגעסט ניט — האט ער מיר דערמאנט, — אז איר האט א ליידיס סאסייטי וועלכע קאן אריינברייגען אליין ביז צען טויזנט דאלאר א יאר. אט די סאסייטי איז אייער גאראנטי פאר דערפאלג".

דוד ספיוואק איז געווען א נאענטער שכן מיינער און אין די זומער אוונטן פלעגן מיר זיך אפט צוזאמענקומען און א שמועס טאן לעבן פלויט.

פון אים טאקע פלעגט מיר אפט אויסקומען צו הערן די צרות פון דעם בית-יתומים.

אן איבערגעגעבענער ענטוזיאסט פונ'ם אנשטאלט, איז אימער זיין ליבלינגס טעמע געווען — בית-יתומים.

ער איז געווען א שטארקער אנהייגער פון דעם סופעראינטענדענט און ער פלעגט אים זייער אפט פארטיידיקן קעגן די אפטע און שווערע אנפאלן מצד דאס פובליקום.

פאר מיר האט ער זיך געשראקן, וואלט מען אים פרעגן פארוואס, וואלט ער אפשר ניט קאנען דערקלערן. דער אמת איז געווען אז ער האט געוואלט מיט אלע כחות אנהאלטן גרינבערגן, און דאס האט גורם געווען, אז זייענדיק דער קאסירער פון דעם אנשטאלט האט ער מסתמא גוט געוואוסט פון דעם אנבאט, וואס איז מיר געמאכט געווארן, און כאטש ער איז געווען מיין שכן און מיר פלעגן זיך זעען כמעט יעדן טאג, האט ער פאר א לאנגער צייט מיט קיין איין ווארט ניט דערמאנט וועגן דעם ענין.

און דערפאר טאקע האב איך באשלאסן באלד נאך מיין געשפרעך מיט סימקינ'ען צו רעדן מיט אים.

איך האב אים געפרעגט :

"איז עס אמת אז אייער סופעראינטענדענט האט רעזיגנירט".

זיין ענטפער איז געווען :

"ער איז משוגע, אמת חסר דעה".

אבער באלד נאכדעם האט ער מיר גענומען אויסדערציילן זיין ביטער הארץ, ווי אזוי די פרויען אטאקירן אים (גרינבערג'ן), מען טראכט אוים בלבולים און ליגנס און מען שאדט דערמיט דעם בית-יתומים זייער פיל. א וואונדער אביסעל אז דער מאן וויל אנטלויפן.

אונזער געשפרעך האט זיך געצויגן גאנץ לאנג, און האט זיך נאכהער ווידערהאלט כמעט יעדן אוונט, און מיט יעדן טאג, איז, ווי מיר האט זיך געדאכט, איז ספיוואק געווארן אן אנדערער. געביטן לגמרי זיין שטעלונג און ער האט פארביטן די מורא אויף פולשטענדיקן צוטרוי.

פאר מיר פערזענלאך האבן די דאזיקע אוונט שמועסן געהאט א גאר גרויסע באדייטונג. מיר איז געווארן קלאר די גאנצע סיטואציע און איך האב ווי מיר האט זיך געדאכט אנטדעקט דעם מקור פון אלע צרות אין בית-יתומים און איך האב פעסט געגלויבט אז אויב דוד ספיוואק איז א סעמפל פונ'ם מענשן מאטעריאל אין ביתיתומים, איז ניטא וואס צו שרעקן זיך, און דאן איז סימקין גערעכט.

דעם צוועלפטן יולי, 1920, האב איך באטראטן דעם שוועל פון בית-יתומים מיט'ן צוועק צו אויסגעפינען פון פראקטיק צו וועל איך זיך פאסן פאר דער ארבעט, און אויב די ארבעט וועט זיך פאסן פאר מיר.

דער באדינג איז געווען אז איך דארף אריינקומען אין בית-יתומים אויף צוויי וואכן צייט, מאכן א גרינטלאכע אונטערזוכונג פון דער לאגע, צושטעלן א באריכט צו דער באורד אף דירעקטארס און דאן וועט מען זעען.

דעם 13טן יולי, ד. ה. אויף מארגן נאך מיין אנקומען איז געשטארבן דער פרעזידענט מר. י. ר. לעווינסאן אויף וועמעס הילף און מיטארבעטערשאפט איך האב שטארק געהאפט.

עס איז געווען א טויט קלאפ פאר אלע מיינע פלענער. שוין דערפאר אליין וואס דער ערשטער וויים-פרעזידענט וועלכער האט געדארפט פארנעמען זיין פלאץ איז געווען טש. טערמאן, א מאן פאר וועמען איך האב זיך שטארק געשראקן.

עפעס אן א פארוואס און אן א פאר ווען, האב איך געוואוסט אז מ'ערמאן האסט מיך. און געוואוינלאך האב איך אים געצאלט מיט דער זעלבער מטבעה. אין לעבן האבן זיך אונזערע וועגן ניט געקרייציגט. מיר האבן זיך זעלטן ווען באגעגנט אויסער ביי אים אין געשעפט וואו איך בין שטענדיק געווען זיין קונה, ניט אכטנדיק אויף דער קעגנזייטיקער אנטיפאטיע.

מיין ערשטער איינדרוק דארום איז געווען ווען איך האב זיך דערוואוסט פון לעווינסאנ'ס טויט ניט צו ווארטן אויף דער ענדע פון די צוויי וואכן און גלייך אוועקגיין.

איך האב גלייך טעלעפאנירט אורניי ראבינאוויטש'ן, וועלכער איז באלד געקומען און כמעט מיט גוואלד מיך געצוואונגען צו פארבלייבן און פארענדיקן מיין אונטערזוכונג.

איך האב געפאלגט. אבער צוועלף מאל יעדן טאג האב איך חרטה געהאט אויף דעם עסק.

דער סעקרעטאר און בוכהאלטער איז געווען א קריסט, א גרויסער יחסן, און נאך א גרעסערער אנטיסעמיט וועלכער האט פיינט געהאט א אידן בתכלית שנאה. האט אבער שטארק ליב געהאט די הונדערט דאלאר א מאנאט וועלכע ער פלעגט באקומען (די קעסט האט ער זיך שוין אליין גענומען). עס איז געווען א הויזקיפער אן אלטע גויע וועלכע האט זיך גע'יחסנ'ט דערמיט וואס זי קומט ארוים פון אידן און אויך דערמיט וואס י. ר לעווינסאן האט אמאל ביי איר געגעסן קעסט. און דערפאר האט זי געגלויבט אז זי האט א גרויסן חלק אין דעם בית-יתומים און גע'באלעבאטעוועט ביד רחבה.

עס איז געווען א דזשעניטאר וועלכער האט שטארק ליב געהאט שפילן פליים און האט זיך ניט געוואלט שיידן מיט איר פאר דער האק און זאסטופ פאר קיינע געלט.

אין קיך איז געווען א קוכער (א געוועזענער סאלדאט) וועלכער האט געקאנט מאכן אייריש סטיו און ברען מאפינס.

אין חדר איז געווען א מלמד וועלכער האט באדארפט לערנען מיט די קינדער אידישקייט, תורה, שפראך און געשיכטע, ווען איך בין אריינגעקומען אהין האב איך געטראפן א סדום ועמורה. יעדעס קינד האט זיך געריסן אויף אן אנדער שטיינער, אלע האבן זיי געמאכט "פאן" פון אים, געציפעט אים פאר'ן בערדל, אים נאכגעקרימט אויף אלע אופנים.

אט די אלע עלעמענטן האבן זיך באטראכט פאר געזעצלאכע קעסט-קינדער פונ'ם אנשטאלט און געזעצלאכע יורשים פונ'ם פרעזידענט. אין מיר האבן זיי דערשפירט א שונא צו זייערע אמביציעס און רעכט און זיי האבן געשאפן א געהיימן בונד צווישן זיך אום צו שטערן מיר אין מיין אויספארשונגס ארבעט. פאר'מיאוס'ן מיך פאר די דירעקטארן דורך מסירות און צו לייגן אזויפיל שטיינער וויפיל עס איז נאר מעגלאך און נויטיק אום אפצונעמען ביי מיר דעם חשק צו פארבלייבן.

(פארטזעצונג פאלגט)

פראסקוראווער אידישע משפחה ארויסגעראטעוועט דורכ'ן איד. אימיגראנטן הילף פאראיין

א טראגישע געשיכטע פון א אידישער פאמיליע פון פראסקוראוו האט זיך געענדיקט אויף א גוטן אופן ניט לאנג צוריק דורך דער הילף פון היגן אידישן אימיגראנטן הילפס פאראיין.

ניט לאנג צוריק איז מיט דער שיף "אאולאניא" אנגעקומען פון רוסלאנד פון טרויעריק בארימטן פראסקוראוו, די פאמיליע שאסטאק, וואס באשטייט פון א 70 יעריקן פאטער, אן אלטער מוטער און דריי קינדער, 20, 15 און 11 יאר. דוכט זיך א געוויינלאכע דערשיינונג. מיר צווייפלען צי די פרעסע האט געווידמעט דעם פאל איניקע שורות, קיין באנקעטן האט מען זיי, אדער ווען עס איז צוליב זיי געווים ניט געמאכט, הייסט אבער איז אונז אויסגעקומען דורכצולייענען די לאנגע מגילה אין אידישן אימיגראנטן פאראיין, וואס רופט זיך אן "שאסטאק קעיס" און מיר דערלויבן זיך צו ווידמען דעם פאל איניקע שורות.

די קעיס פאנגט זיך אן מיט'ן דאטום פון 28טן פעברואר, 1928, ווען דער מאנטרעאלער זון שכואל שאסטאק, פון 2088 קלארק סטריט האט דורכ'ן א. א. ה. פ. דערלאנגט א ביטע צום אימיגריישאן דעפארטמענט און ענדיקט זיך דעם 22טן פעברואר 1930, ווען די דערמאנטע פאמיליע איז אנגעקומען קיין האליפאקס.

מיינט ניט אז פאר די גאנצע צוויי יאר האט ווער פארגעסן אז א פאמיליע פון צוויי אלטע לייט און דריי יונגע קינדער וואס רייסן זיך צום לעבן, גייען אונטער אין רוסלאנד. ניט דער עקזעקוטיוו סעקרעטאר פון א. א. ה. פ. מר. פאל, ניט אונזערע חשוב'ע פארלאמענט-מיטגלידער ס. ו. דזשייקאבס און א. א. היפס, ניט אונזערע "האיאס" אין רינע און דאנציג האבן בוכשטעבלאך איין טאג אן זיי פארגעסן.

37 מאל האבן די דערמאנטע פערזאנען שריפטלאך און מינדלאך אינטערוויוירט דעם אימיגראציע דעפארטמענט, און העכערע באאמטע פון דער פעדעראלער רעגירונג וועגן דער איין און איינציקער משפחה. איר ווערט מיד לייענענדיק די ווענדונגען פון א. א. ה. פ. צום אימיגראציע דעפארטמענט. די לאנגע טעלעגראמעס קיין לאנדאן, רינע און דאנציג און וואו איר ווילט אליין, מ'זאל דורכלאזן צו ערשט די קינדער, וועלכע זייען פארהאלטן געווארן אין רינע, דרך אגב, ווייל מ'האט אויסגעפינען אז עס איז ניט יושר'דיק אזוינע קינדער זאלן איבערלאזן אין רוסלאנד אויף גאט'ס באראט אן אלטע מוטער און א קראנקן פאטער, וואס איז געבליבן האלב בלינד נאך דער אפעראציע אויף א קאטארקט.

און דעריבער האט די משפחה ניט געוואגט צו ברייגען די אלטע לייט אין רינע צו דער מעדיצינישער אונטערזוכונג.

נאך צוויי יאר אומדערמידלאכער ארבעט פון א. א. א. ה. ווערט גוטגעהייסן דאס אריבערקומען פון דער גאנצער משפחה. דער קראנקער פאטער און די אלטע מוטער ווערן געבראכט אין רינע. לויט א ספעציעלער פארארדענונג פון לאנדאן ווערען זיי מעדיציניש אונטערזוכט צי זיי זיינען גאר פריי פון אנשטעקנדיקע קראנקהייטן און אלע צוזאמען קומען זיי אן אין קאנאדע.

אזא גרויסע און הייליקע ארבעט דארף באמת געבענשט ווערן.

ש. ק.